

Grundtvigs forespørgsel til kulturminister Madvig om højskolen i Sorø

Taler

Nikolai Frederik Severin
Grundtvig
Forfatter, teolog, digter

Dato

9. december 1848

Sted

Christiansborg

Det er i mine Øjne en herlig Ret, Majestæten har tillagt alle danske Rigsdagsmænd, mundtligt og offentligt at gjøre Spørgsmaal til hans Raadgivere, som de, der staae baade Kongen og Folket til Ansvar; men just derfor maa det være mit inderligste Ønske, at baade Ministeriet og hele den ærede Forsamling maatte see, at naar jeg idag for første Gang betjener mig af denne Ret, det da paa ingen Maade er et personligt, men et folkeligt Spørgsmaal, som Rigsdagsmanden retter til Ministeriet. Dette maa være mit inderlige Ønske, og dog har Skjæbnen, Tilfældet, eller hvad man nu vil kalde den underlige Magt, som især iaar synes at drive sit Spil med alle Folk, villet, at det Spørgsmaal, jeg i dag gjør til Ministerium for Danmarks Skolevæsen i Anledning af Højskolen i Sorø, lettelig kan ansees som et af de allerpersongligste Spørgsmaal, som vel kunde falde her i Huset; derfor maa jeg altsaa bede saavel den høitærede Minister som hele den ærede Forsamling at skjenke mig deres Opmærksomhed, medens jeg stræber at oplyse den folkelige Vigtighed af det Spørgsmaal, jeg i dag har foresat mig at gjøre; men denne Opmærksomhed tør vel ogsaa haabe, thi dersom jeg ikke turde det, da maatte jeg finde mig selv aldeles tilovers her i Huset. Jeg er nu en gammel, afgjort selvstændig Mand, som ikke kan høre til noget af Døgnets politiske Partier, og jeg er ene kommet her paa Rigsdagen for med gammel dansk Jævnhed og Driftighed at tale Frihedens, Folkelighedens og Oplysningens Sag, men ikke i dens ubestemte Almindelighed, som har Tidens Strøm for sig og Talsmænd nok, men for at tale denne Sag i dens Forhold til Tid of Sted, dens Forhold til Danmark, til Folket i dettes forbigangne og nærværende Tilstand. Den Højskole i Sorø, som jeg spørger om, den er da naturligvis den, som Kong Christian den 8de oprettede i sit sidste Regeringsaar, som han helligede sine sidste Tanker, men som ogsaa synes at være sjunken i Graven med ham. Det var en Højskole, som efter hans Mening og Bestemmelse skulde paa den ene Side aabne Adgangen til en friere Dyrkelse af Videnskaberne,

end der hidtil her i Kjøbenhavn har fundet Sted, og som skulde paa den anden Side give hele Folkeungdommen uden Hensyn til Stand eller syssel Adgang til at faae en bedre Grund i Modersmaalet og en bedre Oplysning om Fædrelandet og Alt, hvad dansk er, end der hidtil har været nogen offentlig Lejlighed til her i Landet at erhverve; det er denne Høiskole, hvorom jeg spørger, og det er tillige den sidste Deel, som jeg egentlig har for Øie, ikke fordi jeg for min Deel troer, at Videnskabeligheden ved vort eller ved noget andet af de nuværende Universiteter drives saa frit og saa gavnligt, som Tiden kunde trænge til og jeg kunde ønske. Men herom skal der slet ikke være Tale; jeg har saameget mindre Kald til at tale derom, som det, naar min personlige Forbindelse med Skolen i Sorø eller med tanken derom, naar den kom til Omtale, som den ikke videre skal her, aldrig har været min Tanke eller mit Forslag, at begge Dele skulde være sammenblandede. Altsaa en Oplysningsanstalt for Folkeungdommen i det Hele, en saadan Oplysningsanstalt var det bestemt, at der skulde opstaae i Sorø, der, hvor de udvortes Midler vare tilstrækkeligt tilstede, for at den kunde opstaae, for at den kunde fremgaae i en kongelig Skikkelse. Og naar man nu vilde spørge, om saadan en Oplysningsanstalt for den hele Folkeungdom bør oprettes, hvor Folkebevidstheden kunde vækkes, hvor Fædrelandskærligheden kunde næres, hvor alle disse nærmere Forhold kunde oplyses for den allerede tidligt, og hvor den kunde lære, forsaavidt det lader sig lære, at vi alle Enkelte, af hvad Stand, af hvad Syssel vi end ere, dog tilhøre eet Folk, have som saadant een Moder, have som saadant een Skjæbne, een Bestemmelse, saa er det dog vel klart, at en saadan Anstalt, naar den slet ikke findes i et Land, maa være et stort Folkeønske, at den maa være en dybt følt Trang for den, som er bleven sig Folkeligheden bevidst, en dybt følt Trang netop paa et Tidspunkt som nærværende, i et Vendepunkt – det største, der kan indtræfe for et Folk – et Vendepunkt, som maae staae klart for os Alle i denne Forsamling, vi, som vide, at vi her ere sammenkaldte for at raadslaae om en ny Grundlov, altsaa om en ny Grundvold for det hele Samfund, altsaa ogsaa sammenkaldte for at raadslaae om, hvorledes, naar alle de gamle Skillorum nedbrydes, Orden skal føres tilbage, om, hvorledes man tænker sig, at Alle skulle samvirke folkeligt til det fælles Bedste. Men vel maae det staae klart for os, at det er med os som med ethvert Folk i Christenheden, at vi maae ikke blot hos de Fleste, men hos os selv savne den Klarhed og den Sikkerhed, som dog aabenbart udkræves, dersom ellers det store Værk – en folkelig Igjenfødselse – skal lykkes. Altsaa i Almindelighed talt, da kan der vist intet Spørgsmaal være om, at en saadan Folkeoplysnings-Anstalt som den, der var paatænkt i Sorø, at den er Tidens Tarv, og det maatte vel derfor med Rette høilig forundre mig, at den forrige ansvarlige Minister for Danmarks Skolevæsen [Biskop D. G.

Monrad] lod det være sin første Omsorg at stille denne Anstalt i Bero i stedet for at sætte den i Kraft, og at, dersom ikke alle Rygter lyve, det var hans Hensigt aldeles at nedlægge den. Derfor haaber jeg, at den hele ærede Forsamling og den høitærede Minister vil see, at om jeg end ikke havde den mindste Deel i den Tanke, som her skulde være udført, havde jeg ligefrem Kald saavel Ret til at gjøre en Forespørgsel, en alvorlig Forespørgsel, om det er den nuværende Minister for Danmarks Skolevæsen, om det er ham rimeligt, at han vil fremme eller han vil hindre en saadan Oplysnings-Anstalt fra at træde i Kraft. Nu, jeg nægter det ikke, at vistnok gjør jeg Forespørgselen med mere varme, med dybere Alvor, jeg kunde sige med mere Bekymring for det Svar, som kan ventes, fordi det var min Yndlingstanke igjennem en heel Menneskealder, det var, hvad der ikke blot laae mig paa Hjertet, det var, hvad jeg stadig overveiede; men ogsaa dette, mener jeg dog, er ikke ufolkeligt, thi hvorfor laae det mig paa Hjertet, at ikke alene Danmarks Bønder maa have den Roes, at de roligen kunde overveie og udtale, hvad som i det Hele, for det hele Folk, som kan være til fælleds Bedste, medens vi Andre fristes – om ikke til at see paa en enkelt Stands eller en enkelt Classes, saa dog paa en enkelt Syssels, paa en enkelt Videnskabs eller Kundskabs Bedste. Ja, jeg tør sige det, derfor var det, at den Undervisningsanstalt, som Kong Christian den 8de udtrykkelig sagde og lovede mig, den sidste Gang, jeg saae hans Ansigt, den skulde – om den ikke i Alt blev indrettet som jeg ønskede – dog være tilgængelig for Alle, for alle uden Hensyn til Stand og Syssel, tilgængelig uden noget piinligt Forhør, uden nogen Examen. Jeg mener, at det derfor, uden Hensyn til den personlige Deel, jeg tager i denne Anstalts Skjæbne, den personlige Deel, som jeg nødvendiggen maatte tage deri, ikke blot fordi det var min Tanke i en lang Række af Aar, min enestaaende Take, men fordi det ogsaa var den Tanke, til hvis Udførelse jeg agtede paa mine gamle Dage dog endnu at bidrage af al Kraft, fordi det var mit Haab, at jeg ogsaa skulde see den af Kongen stiftede Høiskole, som han gav sit kongelige Ord paa, at, hvordan det end gik, skulde jeg faae Lov til frit i Sorø paa mine gamle Dage at vise, om det var, som saamange troede, et Hjernespind, en Digterdrøm, eller om det var i Folkets Tary, at en saadan Anstalt oprettedes – at det dog vel var værd, mener jeg, at prøve, om der ikke kunde skabes, om der ikke kunde næres en folkelig, en fædrelandsk, en lystelig Oplysning, hvori vi Alle kunde deltage, saa at der, uagtet al den Forskjel, som der maa være paa vore Sysler, paa vore Tankers Gang i mange Henseender, dog var Enemærker, hvor vi alle mødtes, enemærker, hvor vi nødvendiggen alle skulde have Lys, som vi alle skulde have Varme, til at fremme det fælles Bedste til Folkets Gavn, til Rigets Held.

Tags

Folketingstale, Højskolebevægelsen

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/foespoergsel-til-kulturminister-madvig-om-hoejskolen-i-soer>